

ҚСЗИ

Қазақстан Республикасы
Президентінің жанындағы
Қазақстан стратегиялық
зерттеулер институты

Қоғам & Дәуір

www.kaziss.kz

3/2021

ҒЫЛЫМИ - САРАПТАМАЛЫҚ ЖУРНАЛ

**ТӨЛЕУТАЙ СҮЛЕЙМЕНОВ –
ДӘУІР ТҰЛҒАСЫ**

**«Жұмсақ күш» саясатын зерттеудегі
классификациялық ерекшеліктер**

**Ақпарат Құралдары ҚХР «Жұмсақ күш»
саясатының құралы ретінде**

**Қазақстанда жергілікті өзін-өзі
басқаруды дамытудың тарихи
кезеңдері және қазіргі тенденция**

**Қазіргі Қазақстандағы діндендіру үдерісі:
ерекшеліктер мен үрдістер**

**ҚХР сыртқы саясатының
трансформациясындағы «адамзат тағдырының
ортақ қауымдастығы» концепциясы**

**Kazakhstan's national identity in the context
of strategic partnership with Russia**

**Орталық Азия бойынша тарихи
әдебиеттерге шолу**

Бас редактор бағаны

Сәкен Есіркеп

Назерке Жаукеева
Индира Рыстина

Бауржан
Шериязданов

Елена Бурова
Әсел Назарбетова

Олжас Бейсенбаев
Срикант Кондапалли

Жанат Мақашева
Асем Кашкинбаева

Мұрат Лаумулин

Нұр-Сұлтан

ISSN 2414-5696

9 772414 569169

03

Сәкен Есіркеп

*Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Саясаттану кафедрасының PhD докторанты
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
e-mail: sakenyessirkep1985@gmail.com*

«ЖҰМСАҚ КҮШ» САЯСАТЫН ЗЕРТТЕУДЕГІ КЛАССИФИКАЦИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

Аңдатпа. Мақалада «жұмсақ күш» саясатына қатысты әлемде жүргізілген ғылыми зерттеу жұмыстары талданып, авторлардың осы тақырыптың зерттелу деңгейіне қатысты классификациялау әдістері салыстырмалы зерттелген. Автор түрлі ғалымдардың өз зерттеу жұмыстарын жүргізу барысында осыған дейін аталған тақырыпта зерттеу жүргізген ғалымдардың еңбектерін, зерттеу нысанын қандай ерекшеліктер бойынша жіктегеніне талдау жүргізген. Мақалада салыстыра отырып баяндалған классификациялық талдау әдістерін саяси ғылымдағы өзге де тақырыптарды зерттеу кезінде қолдануға болады деп тұжырымдауға болады. Сондай-ақ, осы мақалада «жұмсақ күш» саясатына қатысты жүргізілген негізгі фундаменталды еңбектерге, олардың негізгі ерекшеліктеріне тоқталған.

Түйін сөздер: жұмсақ күш, классификация, ғалымдар, диссертация, теория.

Сәкен Есіркеп

ОСОБЕННОСТИ КЛАССИФИКАЦИИ ПРИ ИССЛЕДОВАНИИ ПОЛИТИКИ ПРИМЕНЕНИЯ «МЯГКОЙ СИЛЫ»

Аннотация. В статье анализируются академические исследования «мягкой силы», сравниваются методы классификации работ проведенных в данной области исследователями. Автором изучено как и на основании каких критериев исследователи классифицировали предыдущие исследования и их объекты. Сравнительно описанные в статье методы классификации могут быть применены при изучении других предметов политологии. Кроме того, автором в статье рассмотрены ряд фундаментальных работ по данной теме и их основные особенности.

Ключевые слова: мягкая сила, классификация, ученые, диссертация, теория.

Saken Yessirkep

CLASSIFICATION FEATURES IN THE STUDY OF «SOFT POWER»

Abstract. The paper analysis academic studies on soft power and comparatively examines researchers' methods of classification the literature on this area. Author examined how and relying what kind of criteria researchers classified previous studies and their research objects. Comparatively described classification methods in the paper can be helpful for exploration other political science subjects. In addition, paper considered pioneer works on this subject and their core distinctions.

Keywords: *soft power, classification, researchers, dissertation, theory.*

Кіріспе

Саяси ғылымда «жұмсақ күш» теориясы 1990 жылдары америкалық сарапшы, әйгілі Гарвард университетінің профессоры Кіші Джозеф Найдның қолдануымен алғаш рет пайда болғанымен, ол ұсынған «күш қолдай мақсатқа жету» идеясы бірнеше ғасыр бұрын да әр түрлі мемлекеттерде, белгілі философтардың еңбектері мен саяси қайраткерлердің стратегиясында болғанын айта кетуіміз тиіс. Осы идеялар мен еңбектер әлі де тыңғылықты зерттеуді, «жұмсақ күш» теориясының алғышартына айналған идеялар мен стратегиялар әділ бағалауды, теорияны қолдаушы, толықтырушы және жоққа шығарушы тұжырымдамалар салыстырмалы түрде зерттеуді қажет етеді.

Сондай-ақ, авторлар өз зерттеуін жүргізер алдында осы тақырыпта бұрын жүргізілген зерттеу жұмыстарына тоқталып өткен. Алайда тақырыптың зерттелу деңгейіне қатысты таңдап алған классификациялау әдістері әр түрлі.

Бір ғалым зерттеушілерді, еңбектерді олардың географиялық ерекшеліктеріне қатысты жіктесе, екінші бірі саяси мектептердің өкілдері ретінде топтастырған. Ал кейбірі тақырыпқа қатысты авторлардың сыни ұстанымдарын негізге ала отырып жіктеген. Бұл мақалада аталған еңбектердің ерекшеліктері салыстырмалы түрде сарапталды.

Ғылыми зерттеудің әдіснамасы

Осы ғылыми зерттеу жұмысын жүргізу барысында «жұмсақ күш» саясаты тақырыбына қатысты жазылған зерттеу жұмыстары

бойынша салыстырмалы зерттеу әдісі қолданылды. Әсіресе олардың осы тақырыптың зерттелу деңгейіне қатысты материалдарды классификациялау қағидалары, сондай-ақ осы салада жүргізілген ғылыми-зерттеу жұмыстарының негізгі ерекшеліктері өзара салыстырмалы түрде сараланды.

Негізгі бөлім

Мемлекет келешегінің жарқын болуы тек оның қорғаныс қабілетіне, қарулы қақтығыстарда ұпайы түгел шығуына, айбынды әскер қалыптастыру сынды шарттардан ғана тұрмайды. ХХІ ғасырда әскердің, қару қақтығыстардың тактикасы өзгергенін, мемлекеттің өзге елден бәсі биік, ықпалы зор болуы оның әскери күшінен бөлек, дипломатиялық қарым-қатынасына, өзгелерге ықпал ете алатын «жұмсақ күшіне» де байланысты.

Адамзат тарихына көз жүгіртсек қиян-кескі соғыстар мен қарулы қақтығыстар сериясынан көз сүрінеді. Оны аймақтық, өңірлік және жаһандық деңгейдегі ықпалы мен зардабы, тарихи орны бойынша түрлі санаттарға бөліп қарастыруға болады. Мынжылдықтарға созылған қарулы-қақтығыстар дәуірі ХХ ғасырдың соңына қарай мәдени экспансия, түрлі балама құралдар арқылы өзге мемлекеттерге ықпал ету саясатына ауыса бастады. Ендеше осы мәселе жөнінде, яғни әлемдегі қару қолданбай жеңіске жету немесе үстемдікке ие болу саясатына қатысты мәселелерге қысқаша тоқтала кетейік.

«Жұмсақ күш» саясаты тақырыбын зерттеуші негізгі авторлар мен саяси мектептер

Жалпы «күш» ұғымының анықтамасы, оның саясаттағы, тарихтағы рөлі жайлы жазбалар, көзқарастар ерте замандарға дейін кетеді. Мысалы ежелгі қытай ойшылы Сун Цзы соғыс өнеріне қатысты стратагемасында «соғыспай жеңген билеуші ең мықты билеуші» екенін айтады. Ол күш қолданбай-ақ түрлі амал-айлалар арқылы дұшпанды өзіңе тәуелді ету жолын қолдану қажеттігі жайлы жазады.

Ал ежелгі грек тарихшысы, философ, әйгілі Пелопоннес соғыстары туралы жазған Фукидид «күш» ұғымының саясатта үлкен рөл ойнайтынын, қашанда күштінің әлсізді жеңетіні аксиома екенін алға тартады.

Ал саяси мектептер арасында өзіндік қолтаңбасы бар классикалық реализм бағытының өкілдері (Кеннет Уолц, Роберт Джервис,

Джон Миршаймер, Роберт Гилпин т.б.) «күш» ұғымына ерекше тоқталып, оның мемлекеттің бар болуында, елдер арасын-дағы қатынаста маңызды рөл ойнайтын құрал екендігін алға тартады. Бұл бағытты ұстанушылардың ойынша адамның табиғаты үстем болуға, күшті болуға негізделген. Адамдар жеке дара басымдыққа жете алмаған жағдайда өзге мүдделестермен бірігу, яғни коалиция құру арқылы өз мақсатына жетуді көздейді.

Ал неореализм теориясының өкілдері «күш» ұғымын тек қару-жарақ, қара күш қолдану түсінігімен шектемей, ықпал етудің экономикалық қысым жасау, қарсыласын өзіне қаржылық тәуелді ету сынды қырлары бар екенін жазады.

Ал халықаралық қатынастардағы либерализм саяси мектебінің өкілдері бұл мәселеге қатысты гуманистік сипатта жауап беріп, елдер арасындағы түсініспеушілік, кикілжіңдерді өзара келіссөздер, татулық саясаты арқылы шешуге болатынын және оның адамзат игілігі үшін тиімді жол екенін жазады. Либерализм мектебінің өкілдері либералдық құндылықтар мемлекеттер адамдар арасында үстемдікке ие болатынын, болашақта осы арқылы соғыссыз да үлгілі орта қалыптасатынын алға тартады.

Өткен ғасырдың соңында жарыққа шыққан конструктивизм саяси мектебінің өкілдері орын алған қақтығыстардың түбірін зерттеу, олардың түпкі мүдделері мен болмысын айқындау арқылы қалыптасқан проблеманы күштің көмегінсіз-ақ шешуге болатынын айтады.

Енді осы тақырыпта қалам тартқан жекелеген авторларға тоқталсақ. Әйгілі Италия философы Антонио Грамши өзінің «Түрме дәптерлері» еңбегінде үстемдікке маневрлық және позициялық соғыс арқылы, яғни интеллектуалдық және мәдени соғыс арқылы жетуге болатынын жазады. Оның ілімі Маркстік идеяларға, тұжырымдарға қарсы пайда болды деуге де болады.

Өйткені Маркстік ілім де жұмысшы тап өкілдерінің өзге санаттағы адамдар топтарынынан үстемдікке ие болатынын, түбінде әлемдік төңкеріс арқылы коммунизм идеясының орнығатынына негізделген болатын. Сондықтан осы екі автор өзара баламалы ой айтумен де ерекшеленеді.

XX ғасырдың 90 жылдары АҚШ-тағы әйгілі Гарвард университетінің профессоры кіші Джозеф Най «жұмсақ күш» саясаты жайлы өз теориясын ұсынды. Оның пікірінше күш қолданбауға негізделген, яғни басқаларды өзіне тарта білу, дұрыс, тартымды

жүйе, модель қалыптастыру арқылы өзгелерді өзіне жақындатудың, оларға ықпал ету құралдарын пайдаланудың мол мүмкіндігі бар және ол жаңа заманның сұранысына жауап беретін жақсы әдіс. Мұндай идеяны қытайдың атақты ойшылы, соғыс өнері туралы маңызды стратагеманың авторы Сун Цзы да жазып кеткенін айта кеткен жөн.

Джозеф Най «жұмсақ күштің» өзгелермен тату байланыс, өзгелерге ұнайтын, тартымды мәдени құндылықтар мен институттарға негізделетінін алға тартады. Осы арқылы өзің қалаған әлеуетті ортамен екіжақты тиімді жобаларды жүзеге асырып, ортақ серіктестік жүйесін орнатуға болады. Ортақ жобалар міндетті түрде оны ұсынушы, «тартымды тараптың» мүддесінен туындайтыны айтпаса да түсінікті. Бұл Джозеф Най ұсынған «өзің қалағанды өзгелерге қалата білу өнеріне» келіп саяды.

Джозеф Най 2013 жылы жариялаған «Жұмсақ күш» және Америка-Еуропа қатынастары» (Soft power and European-American affairs) атты мақаласында «Қызықтыру қашанда мәжбүрлеуден тиімдірек. Ал демократия, адам құқықтары және жеке мүмкіндіктер аса қызықтырушы тартылыс нүктесі. Егер саясатта тәкаппарлық пен екіжүзділік байқалса теріс бұрылып, жиіркеніш сезімін туғызуы мүмкін» екенін айтып, «жұмсақ күш» саясатын жүргізуде барынша сақ болудың маңыздылығына тоқталады [1].

Осы аталған теориялық көзқарастар нақты саясатта да жүзеге асып жатқанын халықаралық қатынастар саласынан байқауға болады. Ендігі уақытта өзге мемлекеттер ықпал етудің түрлі ресурстық шығыны көп, тұрпайы, өркениеттегі әлемдегі адамзат баласы қабылдай бермейтін қарулы қақтығыс, агрессиялық саясат сияқты түрлерінен бас тартып, мәдениет, саясат, туризм, кино индустриясы, экономикалық құралдар, некелесу және құндылықтар тартылысы тұрғысынан ықпалды күшке ие болу арқылы өз саясатын жүзеге асыруға ден қоюда.

Соңғы бес жылда әлемдік «жұмсақ күш» саясатындағы ең ықпалды мемлекеттердің үздік отыздығының индексын жасау дәстүрге айналған. Үздіктерді таңдауда мемлекеттердің білім беру жүйесінің өркендеуі, ол елге шет мемлекеттерден келетін білім алушылар санының көптігі, олардың ықпалды орындарда қызмет етуі, мәдениетінің, оның ішінде кино өнері, тілдік ықпалы, халықтың салт-санасының және музыкасының тартымдылығы, диджитал, IT саласының дамуы, технологиялық прогресс, басқару жүйесінің

ықпалдылығы, оның өзге ел халқы үшін үлгі етерлік сипатта болуы, отбасы құру, яғни сол ұлттың өкілдеріне үйленетін немесе тұрмысқа шығатын өзге ел азаматтарының көп болуы, кәсіпорындардың бәсекеге қабілетті, жаһан жұрты тұтынатын сапалы өнім дайындауы сияқты параметрлер есепке алынады.

2008 жылы Лондондағы Брунел университетінің зерттеушісі Ин Фань Джозеф Найдың 2004 жылғы бір мақаласын зерделеп, оның идеяларындағы қарама-қайшылықтар мен кемшіліктер туралы жазады. Ол Найдың «жұмсақ күш» ұғымына берген әр мақаладағы анықтамаларын салыстырып, бірін бірі жоққа шығаратын, күрмеулі жерлеріне тоқталады [2].

Америка зерттеушісі Дженис Маттерн де Найдың ұсынған «жұмсақ күш» теориясына қарсы шығып, оның «жұмсақтығына» күмән келтіреді. Ол «жұмсақ күш» идеясының тек жарнамасы кең тарап кеткен идея екенін, ешқандай да жаңашылдықтың жоқ екенін айтады. Өйткені өзгені өзіңе тартымды қылу үшін, алдымен өзіңдікін қалыптастырасың. Ол жерде әрине ең бірінші мәселенің бірі күшке келіп тіреледі. Сондықтан «идеал қоғам» туралы ұсыныс айтудың астарында күш қолдану механизмін де іске қосу туралы ой жатқанын айтады.

Ал Британ теоретигі Стивен Лукес болса, Найдың «жұмсақ күш» теориясын піспеген, шикі идея екенін алға тартады. Мысал ретінде теориядағы «тартымды болу» мен «көндіре білу» идеяларының концептуалдық ерекшелігін ашып жазбағанын айтады.

Ресейлік автор Елена Борисова «Soft Power, мягкая сила, мягкая власть. Междисциплинарный анализ» деп аталатын ұжымдық еңбегінде «жұмсақ күш» саясатының шығу төркініне, бүгінде әлемде оның жүзеге асырылу механизмдеріне жеке-жеке тоқталады. Бұл еңбекті «жұмсақ күш» ұғымы туралы жазылған жүйелі академиялық зерттеу деп бағалауға болады. Монографияда жұмсақ күш саясатының маңызды деген әрбір құралына жеке тақырып арналып, оны жеке автор зерттеп, жазып шыққан. Еңбекте жұмсақ күш теориясының шығу тарихы, оның құралдары, әлемдегі түрлі мысалдары салыстырыла отырып жазылған.

Авторлар – саясаттану және халықаралық қатынастар, семиотика және лингвистика саласының мамандары «жұмсақ күш» проблемасына өзіндік көзқарастарын ұсынған. Сондай-ақ, осыған байланысты өз салаларында қалыптасқан идеялармен

бөліседі. Бірқатар жұмыстарда бірқатар елдердегі саяси процестерді сипаттауға жаңа тұжырымдаманы қолдану әрекеттері бар.

Кітапта әлем елдерінің жұмсақ күш саясатын қолданудағы оң тәжірибесін Ресейдің де қолдануы қажеттігіне тоқталған. Автор Ресейдің тек ішкі саясатта үкіметтік емес ұйымдарды қолдайтыны, ендігі кезекте өзге елдердегі азаматтық қоғам институттарына қолдау көрсетуге көңіл бөлу керектігі жөнінде, осы арқылы ықпал қалыптастыруға болатынын жазған.

Мен теориялық бөлімде көбінесе Джозеф Найдың идеясын сынаушылар жайлы жазып өттім. Бұл бағытта жазылған еңбектер өте көп. Алдағы уақытта оларды негізгі екі топқа бөлуді жоспарлап отырмын. Біріншісі теорияны, идеяны жоққа шығарушылар, екіншілері жоққа шығармаса да кемшілігі бар екенін айтып, оны дамытуға, түзетуге атсалысқандар.

«Жұмсақ күш» саясатын зерттеушілерді классификациялау әдістері.

Саяси ғылымда, халықаралық қатынастар саласында зерттелген өзге де тақырыптар секілді «жұмсақ күш» саясаты туралы зерттеуші ғалымдар тақырыптың зерттелу деңгейін, авторлар мен еңбектерді жіктеуге келгенде әр түрлі тәсілді ұсынады. Осы мақаланы жазу барысында Қазақстан, Ресей және Түркияда осы тақырыпта қорғалған диссертациялық жұмыстар негізге алынды.

Зерттеушілердің бір бөлігі тақырыптың зерттелу деңгейін географиялық ерекшелікке сай жіктеуді дұрыс деп санаған. Мысалы 2014 жылы Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Мемлекеттік басқару академиясында докторлық дәреже алу мақсатында қорғалған Казбекова Даржан Сериковнаның «Германия Федеративтік Республикасы мен Қазақстан Республикасының сыртқы саясатындағы жария дипломатия» атты диссертациялық жұмысында ең әуелі тақырыптың теориялық аспектілеріне көңіл бөлініп, осы салада еңбек еткен негізгі авторларға тоқталған. Екінші болып неміс ғалымдарының, үшінші кезекте посткеңестік кеңістіктегі авторлардың, төртінші болып қазақстандық зерттеуші ғалымдардың еңбектеріне шолу жасалған [3].

Ал Түркия Республикасында қорғалған Кадыр Санжак атты автордың «Жұмсақ күш» сыртқы саясаттағы ықпал құралы ретінде: Түркияның жұмсақ күшіне талдау және Әзербайжанға

қатысты жұмсақ күш саясатын зерделеу» тақырыбындағы диссертациялық жұмысында «жұмсақ күш» саясатының термин ретінде пайда болғанына дейінгі идеялық тұрғыдан қандай авторлардың еңбектерінде айтылғанына назар аударылған. Ол Сун Цзының «Соғыс өнерін», Шумер жазбаларындағы мәдени ықпал ету концепцияларын, Фукидидтің философиялық ойларын, Ибн Халдунның, Николо Макиавеллидің, Антонио Грамшидің ойларынан «жұмсақ күш» саясатына қатысты пікірлерді мысалға келтіреді және оларды «жұмсақ күш» теориясының алдыңғы авторлары ретінде сипаттайды.

Диссертацияда «жұмсақ күш» теориясына қатысты саяси-теориялық мектептердің көзқарастары жеке-жеке талданған. Мысалы бұл жөнінде реализм және неореализм мектеп өкілдері қандай ой айтқан, либерализм және неолиберализм өкілдері қандай пікірлер айтады, конструктивизм өкілдері бұған не дейді деген сияқты тармақтарға бөліп көрсеткен.

Сонымен қатар, жұмсақ күштің құралдары саналатын мәдениет, тіл, дін, кино өнері сияқты мәселелерге қатысты жазылған зерттеулерді жеке-жеке қарастырып, оның осы диссертацияға қатысты ойларын ортаға салған [4].

2017 жылы Түркия мемлекетінің Стамбул университетінде Халықаралық қатынастар мамандығы бойынша докторлық диссертация қорғаған отандасымыз Мақпал Аңламасова «Халықаралық қатынастарда жұмсақ күштің қолданылуы және Ресейдің жұмсақ күш құралдары» атты еңбегінде ең бірінші «жұмсақ күш» терминінің авторы Джозеф Найддың мақалалары мен кітаптарында жазылған теориялық көзқарасқа тоқталған. Екіншіден – «күш» ұғымына, оның түрлеріне қатысты энциклопедиялық анықтамаларға тоқталса, үшінші болып «жұмсақ күш» терминіне қатысты түркиялық авторлардың көзқарастары талданған. Ал төртіншіден – күш, ықпал ету мәселелеріне қатысты саяси реализм, классикалық реализм, неореализм, либерализм, конструктивизм мектептерінің өкілдері айтқан пікірлерге талдау жасалған [5].

2016 жылы Мәскеуде қорғалған Рустамова Лейлидің «Қазіргі Германияның сыртқы саясатындағы «жұмсақ күш» тақырыбындағы кандидаттық диссертация жұмысында ең әуелі «жұмсақ күш» теориясының авторы Джозеф Найддың пікірі жеке

қарастырылған. Екіншіден осы терминді қолдаушылар мен оған қарсы шыққан шетелдік ғалымдардың пікірталастарына талдау жасалған. Үшіншіден «жұмсақ күш» саясатына қатысты жазылған шетелдік және ресейлік ірі еңбектерге тоқталып, олардың қайсылары осы теорияны қуаттауда маңызды рөл ойнайтынын талдаған. Төртіншіден бірқатар ірі мемлекеттің (Германия, АҚШ, Ресей, Еуропаның өзге елдері) авторларына тоқталған [6].

Ал Инь Жуюй атты зерттеушінің «Қытай мен Ресейдің ХХІ ғасырдың басында сыртқы саясатында бұқаралық ақпарат құралдары арқылы жұмсақ күш саясатын іске асыруы» атты кандидаттық диссертациясында осы тақырып бойынша зерттеу жүргізген авторлар тобын АҚШ, Еуропа, Ресей және Қытай зерттеушілері ретінде топ-топқа бөліп, географиялық тұрғыдан қарастырған. Диссертацияда осы тақырыпта жазылған ғылыми еңбектермен қатар пәнаралық салалар бойынша жазылған еңбектерге тоқталып, оның осы диссертациялық жұмыстың нысанын ашудағы рөліне тоқталған [7].

Сюн Лэпиннің «Жоғары білім Ресей мен Қытайдың «жұмсақ күш» құралы ретінде» атты кандидаттық диссертациясында ең бірінші «жұмсақ күш» теориясының авторы Джозеф Найдның еңбектеріне қысқаша шолу жасаған. Екіншіден – осы теорияға қарсы шыққан, оны сынаған және осы теорияны қолдап, оны одан әрі дамытқан авторлардың еңбектерін жеке-жеке талдаған. Олардың пікірдегі алшақтығы мен келтірілген дәлелдемелеріне салыстырмалы талдау жүргізген.

Автор осы зерттеушілерден кейін Ресей мен Қытайдағы «жұмсақ күш» теориясын зерттеген ғалымдардың еңбектеріне тереңірек тоқталған. Оларды шартты түрде бес бөлікке бөлген. Атап айтқанда:

1. «Жұмсақ күшті» теориялық тұрғыдан зерттеушілер.
2. Ресейдің «жұмсақ күш» әлеуеті мен оны қолдану туралы жазғандар.
3. Қытайдың «жұмсақ күш» саясатын зерттеушілер тобы.
4. Қытай мен Ресейдегі білім, мәдениет және тілді «жұмсақ күш» саясатының құралы ретінде санаушылар тобы.
5. Әр түрлі елдердегі «жұмсақ күш» саясатына салыстырмалы талдау жасаушы сарапшылар тобы.

Байқағандарыңыздай Сюн Лэпиннің өз тақырыбының зерттелу деңгейіне қатысты пайдаланған әдісі, авторларды жіктеу жолы өзгелерге қарағанда айрықша мәнге ие [8].

Кутенёв Владимир Владимирович жазған «Еуразиялық

интеграция институттары Ресейдің «жұмсақ күш» құралдары ретінде» атты кандидаттық диссертациясында тақырып бойынша теориялық мектеп өкілдерінің еңбектеріне шолу жасаудан басталған. Атап айтқанда реализм, мен неореализм, либерализм және неолиберализм мектептерінің «жұмсақ күш» тақырыбына қатысты ойлары сараланған. Екінші «жұмсақ күш» теориясының авторы ретінде Джозеф Найдың еңбектері талданған. Үшіншіден осы тақырыпқа қатысты ресейлік ғалымдардың еңбектеріне шолу жасалған [9].

Келесі зерттеуші Сергеев Станислав Олеговичтің «Ғылым жұмсақ күш факторы ретінде» атты кандидаттық диссертация жұмысында автор «жұмсақ күш» теориясының авторы Джозеф Найдың еңбектерін талдаудан бастаған өз жұмысын. Екіншіден Мишель Фуко, Жан Бодрийяр, Юрген Хабермас сынды классикалық теоретиктердің еңбектеріне тоқталған. Олардың философиялық ойларын «жұмсақ күш» теориясының әуелгі прототипі ретінде бейнелеу әрекеті байқалады. Үшіншіден жұмсақ күш саясатына қатысты ресейлік зерттеушілердің еңбектеріне талдау жасалған [10].

Қорытынды бөлім және ұсыныстар

«Жұмсақ күш» саясатына қатысты академиялық зерттеу жұмыстары әлемнің әрбір мемлекетінде жазылып келеді. Осы мақалада бірқатар ғылыми зерттеудегі тақырыптың зерттелу деңгейін классификациялау әдістеріне шолу жасалды. Мақаладан байқағандарыңыздай кейбір автор өзіне дейінгі тиісті тақырып төңірегінде зерттелген еңбектерді географиялық ерекшелігіне орай бөлсе, кейбір автор еңбектерді теориялық саяси мектептер бойынша жіктеуді жөн көреді.

Сондай-ақ, «жұмсақ күш» теориясын зерттеген кейбір авторлар өзіне дейінгі зерттеушілерді аталған теорияға қатысты көзқарастарына сәйкес классификациялаған. Мысалы бірінші топ авторлар теорияға қарсы шыққандар, екінші топ авторлар теорияны қолдаушылар болған. Ал үшінші топ авторларға теорияны қолдаса да оны ішінара толықтыруды ұсынушылар енгізілсе, төртінші топқа теорияға қарсы шыққанымен оның тиімді жақтарын да мойындаушы зерттеушілер таңдап алынған.

Кеңес Одағының тарағанына 30 жыл толса да әлі күнге бұрынғы одақтас елдердің зерттеушілері посткеңестік кеңістіктің авторларын жеке қарастыруды жөн санайды. Мұны еліміз бен

ТМД мемлекеттерінде қорғалған диссертациялардың көпшілігінен байқауға болады. Сондықтан бұл үрдістен арылатын кез келді деп тұжырымдауға болады.

Тағы бір назар аударарлық мәселе классификациялауды тақырыптың мазмұнына қатысты да таңдауға болады. Мысалы бүгінгі мақалада алынған тақырып «жұмсақ күш» саясаты болғандықтан бұл теорияға қатысты көзқарастарды мазмұнына қатысты жіктеу қолайлы. Сондай-ақ, мұны бұрыннан қалыптасқан түрлі саяси мектептер бойынша да классификациялауға болады. Ал кейбір тақырыптарды географиялық ерекшелікке байланысты да қарастырған орынды. Мысалы Таяу Шығыстағы жанжалдарға қатысты түрлі зерттеуші ғалымдардың географиялық ерекшеліктеріне байланысты жіктеп қарастыруға болады. Оның ішінде Таяу Шығыстың өзіндегі, еуропалық зерттеушілердің, АҚШ, араб зерттеушілерінің, Түркия мен Ресей т.б. ғалымдарының еңбектерін жеке топтастырып қарастыру арқылы қалыптасқан жағдайға жан-жақты баға беруге болады.

Қорыта келгенде, ғылыми зерттеу жұмысының тақырыбына, мазмұнына және оның зерттелу деңгейіне қатысты ол салада бұрын жүргізілген зерттеу еңбектерін жіктеуде автор дербес таңдау құқығына ие. Алайда авторларды топтастырған кезде оларды айқын мазмұндық ерекшеліктері бойынша таңдап алудың маңызы зор. Егер авторларды географиялық ерекшелігі бойынша ғана топтастырып, бірақ олардың бір-бірінен концептуалдық айырмашылығын айқын аша алмайтын болсақ бұл әдістің тиімділігі күмән туғызады. Сондықтан бұрын соңды қолданыста болған классификациялау әдістерінің ішінен тақырыпқа сай келетінін таңдап алатын болсақ немесе бұрын кездеспегенімен тақырыптың зерттелу деңгейін ұтымды ашатын жаңа әдіс ойлап тапсақ зерттеудің деңгейін көтеретін фактор болары анық.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Дж. Най «Мягкая сила» и американско-европейские отношения, 07.04.2013, URL://<http://smartpowerjournal.ru/soft-power> (қаралған күні: 03.08.2021)
2. Павел Паршин «Проблематика «мягкой силы» во внешней политике России», Институт международных исследований МГИМО (У) МИД России, Аналитические доклады, выпуск 1 (36) март 2013, Москва, 10-бет.

-
3. Казбекова Д.С. «Публичная дипломатия во внешней политике Федеративной Республики Германии и Республики Казахстан», Астана, 2014, 15-17 беттер.
 4. Kadir SANCAK «Diş politikada bir etki araci olarak yumuşak güç: Türkiye'nin yumuşak gücünün analizi ve Azerbaycan üzerindeki yumuşak güç kapasitesinin değerlendirilmesi» («Жұмсақ күш» сыртқы саясаттағы ықпал құралы ретінде: Түркияның жұмсақ күшіне талдау және Өзербайжанға қатысты жұмсақ күш саясатын зерделеу), Түркия, Трабзон, 2015 жыл, 6-95 беттер.
 5. Мақпал Anlamassova «Uluslararası ilişkilerde yumuşak gücün kullanımı ve Rusya'nın yumuşak güç araçları» (Халықаралық қатынастарда жұмсақ күштің қолданылуы және Ресейдің жұмсақ күш құралдары), Стамбул, 2017, 15-37 беттер.
 6. Рустамова Лейли «Мягкая сила» во внешней политике современной Германии», Москва, 2016, 3-11 беттер.
 7. Инь Жуюй «Реализация мягкой силы Китая и Россией средствами массовой информации во внешней политике государств в начале XXI века», Владивосток, 2019, 4-10 беттер.
 8. Сюн Лэпин «Высшее образование как инструмент «мягкой силы» России и Китая», Москва, 2019, 5-16 беттер.
 9. Кутенёв Владимир Владимирович «Институты евразийской интеграции как инструменты «мягкой силы» России», Бишкек, 2013, 4-7 беттер.
 10. Сергеев Станислав Олегович «Наука как фактор мягкой силы», Санкт-Петербург, 2016, 9-10 беттер.

REFERENCES:

1. Dzh. Naj «Myagkaya sila» i amerikano-evropejskie otnosheniya [Soft Power and US-European Relations], 07.04.2013, URL://http://smartpowerjournal.ru/soft-power (03.08.2021)
2. Pavel Parshin «Problematika «myagkoj silY» vo vneshnej politike Rossii» [«Problems of» soft power «in Russian foreign policy»], Institut mezhdunarodnykh issledovanij MGIMO (U) MID Rossii, Analiticheskie doklady, vypusk 1 (36) mart 2013, Moskva, 10 p.
3. Kazbekova D.S. «Publichnaya diplomatiya vo vneshney politike Federativnoy Respubliki Germanii i Respubliki Kazakhstan» [«Public diplomacy in foreign policy of the Federal Republic of Germany and the Republic of Kazakhstan»], Astana, 2014, 15-17 p.
4. Kadir SANCAK «Diş politikada bir etki araci olarak yumuşak güç: Türkiye'nin yumuşak gücünün analizi ve Azerbaycan üzerindeki yumuşak güç kapasitesinin değerlendirilmesi» [«Soft power as an instrument of influence in foreign policy: Analysis of Turkey's soft power and evaluation of soft power capacity over Azerbaijan»], Turkey, Trabzon, 2015, 6-95 p.
5. Мақпал Anlamassova «Uluslararası ilişkilerde yumuşak gücün kullanımı ve Rusya'nın yumuşak güç araçları» [«The use of soft power

in international relations and Russia's soft power tools»], Istanbul, 2017, 15-37 p.

6. Rustamova Leyli «Myagkaya sila» vo vneshney politike sovremennoy Germanii» [«Soft power» in the foreign policy of modern Germany], Moskva, 2016, 3-11 p.

7. In' Zhuyuy «Realizatsiya myagkoy sily Kitaya i Rossiy sredstvami massovoy informatsii vo vneshnoy politike gosudarstv v nachale KH-KHI veka» [«The implementation of the soft power of China and Russia by the media in the foreign policy of states at the beginning of the XXI century»], Vladivostok, 2019, 4-10 p.

8. Syun Lepin «Vyssheye obrazovaniye kak instrument «myagkoy sily» Rossii i Kitaya» [«Higher education as an instrument of «soft power» of Russia and China»], Moskva, 2019, 5-16 p.

9. Kutenov Vladimir Vladimirovich «Instituty yevraziyskoy integratsii kak instrumenty «myagkoy sily» Rossii» [«Institutions of Eurasian integration as instruments of the soft power of Russia»], Bishkek, 2013, 4-7 p.

10. Sergeev Stanislav Olegovich «Nauka kak faktor myagkoy sily» [«Science as a factor of soft power»], Sankt-Peterburg, 2016, 9-10 p.